

*Василь Васильович Ягунов,
доктор педагогічних наук, професор,
провідний науковий співробітник
Інституту ПТО НАПН України*

**ФОРМУВАННЯ ПРОВІДНИХ ХАРАКТЕРИСТИК ПРОФЕСІЙНОЇ
КОМПЕТЕНТНОСТІ – ЗАПОРУКА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ
ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ РОБІТНИЧИХ КАДРІВ В СИСТЕМІ
ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ**

Підсумковим результатом функціонування системи професійної освіти на всіх рівнях має бути гарантоване формування у своїх випускників професійної компетентності. Водночас, суттєвою проблемою досягнення такого результату є нерозуміння, а інколи і не усвідомлення суб'єктами професійної підготовки «природи» професійної компетентності випускників, яку можна розкривати через її *провідні характеристики*. Зокрема, такі:

Надпредметність і міждисциплінарність, що означає про інтегральний характер професійної компетентності, оскільки вона дійсно демонструє інтегральний результат опанування особою навчальною програмою у повному обсязі за певним напрямом підготовки і конкретною спеціалізацією, а не тільки опанування певною навчальною дисципліною, якою важливою вона не була у змісті професійної підготовки майбутнього фахівця.

Багатогранність, що свідчить про те, що, з одного боку, існує багато видів професійної компетентності, які характеризують якісний аспект опанування особою у процесі набуття професійної освіти конкретним видом професійної діяльності як її творчим суб'єктом, а з іншого – має місце багатогранність проявів професійної компетентності, яка може актуалізуватися у різних напрямках у залежності від суб'єктної позиції конкретного фахівця.

Різнофункціональність, тобто сформована професійна компетентність має різні прояви і дає можливість фахівцю реалізовувати багато функцій, у тому числі інтегральних у процесі професійної діяльності. Таке розуміння смислу поняття «професійна компетентність» дає нам можливість обґрунтувати

провідний методологічний підхід до визначення компетентності будь-якого випускника конкретного навчального закладу, який враховує різні аспекти його діяльності: ціннісно-мотиваційний; емоційно-вольовий; інтелектуальний; професійний; праксеологічний; фаховий; результативний; суб'єктний.

Багатокомпонентність – професійна компетентність складається з певної кількості компонентів – ціннісно-мотиваційних, інтелектуальних, діяльнісних, професійно важливих якостей тощо, без яких особа не може її набутти, а також актуалізуватися в професійній діяльності як професіонал і суб'єкт професійної діяльності. Основними компонентами професійної компетентності випускника, як суб'єкта професійної діяльності, є професійна позиція фахівця, що проявляється в ціннісно-мотиваційній сфері фахівця; система професійних теоретичних і практичних знань, як когнітивної основи професійної діяльності; система практичних навичок, умінь і здатностей, як праксеологічної основи професійної діяльності; професійно важливі якості, як важлива складова професійної компетентності; акмеологічні інваріанти фахівця; професійна суб'єктність фахівця.

Багатовимірність – для діагностування сформованості та розвиненості професійної компетентності необхідно чітко виокремити конкретні критерії і показники, оскільки, з одного боку, необхідно, діагностувати інтегральний результат професійної та фахової підготовки випускника, а з іншого – такого інструментарію не має; відповідно, слід чітко визначити конкретні критерії і показники сформованості професійної компетентності. Безумовно, слід брати до уваги аспекти:

– професійна компетентність – це діяльнісна характеристика фахівця зі конкретної спеціалізації, що демонструє його спроможність, підготовленість, здатність і готовність працювати на певному рівні згідно з посадовими компетенціями, що проявляється в процесі практичної професійної діяльності;

– професійна компетентність демонструє здатність фахівця до здійснення практичної діяльності в типових фахових ситуаціях, а також має містити

певний фаховий потенціал, який може бути перенесений на інші професійні сфери, ситуації тощо;

– професійна компетентність має водночас і динамічний і постійний характер, тобто має часовий вимір прояву, а з плином часу – може «розпадатися»;

– професійна компетентність – це певна замкнута система конкретного фахівця, яка належить до певного змістовного фахового простору та професійної діяльності;

– професійна компетентність – це інтегральний результат професійної підготовки фахівця, актуалізація і реалізація якої безпосередньо залежить від його активної суб'єктної позиції та інших професійно важливих якостей, тобто фахівець знає, усвідомлює і сприймає свої посадові компетенції і здатний усвідомлено їх реалізовувати в практичній професійній діяльності. Суб'єктна позиція характеризує насамперед міру включення фахівця, як суб'єкта професійного буття, в професійну та фахову діяльність.

Професійна суб'єктність – це інтегральна професійно важлива якість, сформованість якої свідчить, з одного боку, про те, що професійна вона завжди конкретна, оскільки стосується певного суб'єкта професійної та фахової діяльності та його професіоналізму, майстерності та індивідуального стилю діяльності, а з іншого – без залучення та актуалізації професійної суб'єктності не можна взагалі актуалізувати професійну суб'єктність.

Ці провідні характеристики дають нам можливість визначити універсальну структуру професійної компетентності будь-якого випускника професійної школи. Вона має, на нашу думку, таку узагальнену типову структуру: ціннісно-мотиваційну; емоційно-вольову; когнітивну; операційно-діяльнісну; фахову; професійно важливі якості; суб'єктну.